

Самойленко Богдан Віталійович

*кандидат економічних наук, докторант кафедри економіки і торгівлі
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Samoilenko Bohdan

*PhD in Economics, Doctoral Candidate at the
Department of Economics and Trade*

Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: 0009-0006-2380-314X

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-9-10102

ПОНЯТІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ CONCEPTUAL MODELING OF THE MECHANISM OF REGULATION OF THE LOGISTICS SERVICES MARKET

Анотація. Вступ. Ринок логістичних послуг відіграє важливу роль у сучасній економіці, забезпечуючи переміщення товарів та інформації між різними елементами ланцюгів постачання. Ефективність роботи цього ринку має ключове значення для економічного зростання, конкурентоспроможності та добробуту суспільства. В Україні ринок логістики стикається з низкою проблем та викликів, які гальмують його розвиток та знижують конкурентоспроможність українських логістичних компаній на міжнародному рівні. Серед основних проблем можна виділити: відсутність чіткої та прозорої системи регулювання, низький рівень конкуренції, недостатній розвиток інфраструктури, обмежене застосування нових технологій, а також неефективну комунікацію та співпрацю між учасниками логістичного ланцюга.

Мета. Метою цієї статті є визначення та теоретичне окреслення концептуальних механізмів регулювання функціональних основ ринку логістичних послуг.

Матеріали і методи. Всі зазначені проблеми негативно впливають на розвиток ринку логістичних послуг та економіки України в цілому. Тому систематизація цих проблем дозволить створити сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності на ринку логістичних послуг, підвищити їх якість та доступність, стимулювати впровадження інновацій та нових технологій, знизити логістичні витрати та зробити українські компанії більш конкурентоспроможними на світовому ринку, а також покращити координацію дій між учасниками логістичного ланцюга.

Результати. Виділене географічне положення України сприяє зростанню транзиту вантажів між Азією та Європою, а також збільшенню експорту. Вітчизняні компанії активно освоюють нові ринки, що стимулює розвиток логістичної галузі. Це призводить до розширення ринку контрактної логістики. Логістика в Україні демонструє позитивні тенденції, впливаючи на економіку країни та розвиток суміжних галузей. Хоча ринок логістичних послуг в Україні розвивається повільніше, ніж у деяких інших країнах, він має значний потенціал для конкурентоспроможності. Зростання обсягів онлайн-торгівлі на 25–35% за останні роки привело до появи нових логістичних послуг для інтернет-бізнесу. Логістичний ринок в Україні тісно пов'язаний з розвитком торговельних мереж та електронної комерції. Збільшення кількості магазинів, необхідність управління ланцюгами постачання та нестача професійних логістичних центрів із різними температурними режимами є важливими факторами впливу. Доступ до логістичних послуг для українських торговельних мереж та представників електронної торгівлі потребує професійних логістичних операторів, які гарантуватимуть високий рівень сервісу у будь-якому регіоні країни.

Перспективи. Ринок логістичних послуг в Україні потребує значних змін і покращень для відповідності глобальним стандартам. Важливими кроками є вдосконалення законодавчої бази, що регулює діяльність митних органів, спрощення процедур митного контролю, а також оновлення інфраструктури та транспортного комплексу для задоволення потреб національної економіки.

Ключові слова: логістика, логістичний ринок, логістичні послуги, регулювання ринку логістики, логістична концепція.

Summary. Introduction. The logistics services market plays a vital role in the modern economy, ensuring the movement of goods and information between different elements of supply chains. The efficiency of this market is crucial for economic growth, competitiveness, and welfare of the society. In Ukraine, the logistics market faces several problems and challenges that hinder its development and reduce the international competitiveness of Ukrainian logistics companies. Among the main problems are

the need for a clear and transparent regulatory system, low level of competition, insufficient infrastructure development, limited use of new technologies, and inefficient communication and cooperation between the participants of the logistics chain.

Purpose. This article aims to define and theoretically outline the conceptual mechanisms for regulating the functional foundations of the logistics services market.

Materials and Methods. All these problems hurt the development of the logistics services market and the economy of Ukraine as a whole. Therefore, the systematization of these problems will create favorable conditions for the development of competitiveness in the logistics services market, improve their quality and availability, stimulate the introduction of innovations and new technologies, reduce logistics costs, and make Ukrainian companies more competitive in the world market, and improve coordination between the participants in the logistics chain.

Results. Ukraine's favorable geographical location facilitates the growth of cargo transit between Asia and Europe and exports. Domestic companies are actively exploring new markets, which stimulates the development of the logistics industry. This leads to the expansion of the contract logistics market. Logistics in Ukraine is showing positive trends, influencing the country's economy and the development of related industries. Although the logistics services market in Ukraine is developing more slowly than in some other countries, it has significant potential for competitiveness. The 25–35% growth in online commerce in recent years has led to the emergence of new logistics services for online businesses. The logistics market in Ukraine is closely linked to developing retail chains and e-commerce. The increasing number of stores, the need for supply chain management, and the lack of professional logistics centers with different temperature conditions are essential factors. Access to logistics services for Ukrainian retailers and e-commerce representatives requires professional logistics operators who can guarantee a high level of service in any region of the country.

Discussion. The logistics services market in Ukraine requires significant changes and improvements to meet global standards. Essential steps include improving the legal framework governing the activities of customs authorities, simplifying customs control procedures, and upgrading the infrastructure and transport complex to meet the needs of the national economy.

Key words: logistics, logistics market, logistics services, regulation of the logistics market, logistics concept.

Постановка проблеми. Ринок логістичних послуг відіграє ключову роль у сучасній економіці, забезпечуючи рух товарів та інформації між різними ланками ланцюгів постачання. Ефективне функціонування цього ринку є критично важливим для економічного зростання, конкурентоспроможності та добробуту суспільства. В Україні цей ринок зіштовхується з низкою проблем та викликів, які негативно впливають на його розвиток та конкурентоспроможність українських логістичних компаній на світовому ринку. До таких проблем та викликів належать:

- відсутність чіткої та прозорої системи регулювання, яка призводить до недобросовісної конкуренції, зловживань з боку монополістів та зниження якості послуг;
- низький рівень конкуренції, при якому державні монополії та великі компанії часто домінують на ринку, що обмежує доступ до нього для малих та середніх підприємств;
- недостатня розвиненість інфраструктури, яка виникає при застарілій транспортній та складській інфраструктурі, та може призвести до затримок поставок, пошкодження товарів та зростання витрат;
- низький рівень застосування нових технологій, що знижує ефективність логістичних процесів та робить українські компанії неконкурентоспроможними на світовому ринку;
- неефективна комунікація та співпраця між різними учасниками логістичного ланцюжка, що у свою чергу, призводить до дублювання зусиль, зростання витрат та зниження якості послуг.

Всі ці проблеми негативно впливають на розвиток ринку логістичних послуг та економіки України в ці-

лому. Тому чітка систематизація дозволить створити сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності на ринку логістичних послуг, підвищити їх якість та доступність, стимулювати впровадження інновацій та нових технологій, знизити логістичні витрати та зробити українські компанії більш конкурентоспроможними на світовому ринку, поліпшити координацію дій різних учасників логістичного ланцюжка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Джерелом дослідження транспортно-логістичної діяльності національної економіки є збір та аналіз статистичної, аналітичної інформації, суджень незалежних експертів-аналітиків, а також висновків світових організацій.

Наукові дослідження аналізу ринку логістичних послуг відображаються у працях вчених Ю. О. Крюкова [4], Т. В. Наконечна [7], С. С. Лиса [5], І. В. Петрик [11], О. Ю. Бочко [11], Є. В. Кривавського [1; 2; 3], Т. В. Наконечна [7], Н. Т. Гринів [7], Т. Б. Данилович [7], К. В. Павлов [8; 9; 10; 14], О. М. Павлова [8; 9; 10; 13], А. В. Бортнік [8; 9], В. В. Гупало [8], О. М. Сергійчук [12], А. П. Пінчук [13], О. М. Стрішенець [14], О. С. Яцюта [17].

Проте незадовільна ситуація на внутрішньому ринку логістичних послуг вимагає більш глибокого обґрунтування низки питань щодо розробки механізму регулювання логістичних послуг у нових економічних умовах.

Метою статті є визначення та теоретичне окреслення концептуальних механізмів регулювання функціональних основ ринку логістичних послуг.

Матеріали і методи. Всі зазначені проблеми негативно впливають на розвиток ринку логістич-

них послуг та економіки України в цілому. Тому систематизація цих проблем дозволить створити сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності на ринку логістичних послуг, підвищити їх якість та доступність, стимулювати впровадження інновацій та нових технологій, знизити логістичні витрати та зробити українські компанії більш конкурентоспроможними на світовому ринку, а також покращити координацію дій між учасниками логістичного ланцюга.

Вклад основного матеріалу. Ринок логістичних послуг, як і будь-яка складна система, має свої особливості та потребує чіткої системи регулювання. Ця система повинна бути спрямована на досягнення певних цілей, ґрунтуватися на чітких принципах та використовувати ефективні інструменти. На основі таких елементів і формується концептуалізація механізму регулювання ринку логістичних послуг. (Рис. 1).

Механізм регулювання ринку логістичних послуг пропонуємо розглядати з огляду визначених цілей, які поділяємо на окремі групи [6]:

1. Економічні цілі, до яких відносимо:

- *розвиток логістичної інфраструктури* — збільшення обсягу та якості транспортних мереж (будівництво та реконструкція автомобільних доріг, залізничних колій, авіапортів, портів та інших логістичних об'єктів), впровадження сучасних технологій (використання нових видів транспорту, таких як мультимодальні перевезення, автоматизовані складські системи, безпілотні транспортні засоби) підвищення рівня доступності логістичних послуг (розширення доступу до логістичних послуг для всіх учасників ринку, незалежно від їхнього місця розташування та розміру).

- *підвищення якості логістичних послуг* — забезпечення відповідності логістичних послуг міжнародним стандартам, зокрема таких як ISO 9001, ISO 28000:2007, GDP, зниження рівня пошкодження та втрати вантажів за рахунок покращення упаковки, маркування та зберігання вантажів, а також використання сучасних систем відстеження та моніторингу, скорочення часу доставки вантажів за рахунок оптимізації маршрутів, використання мультимодальних перевезень та автоматизації логістичних процесів.

- *зниження цін на логістичні послуги*, що робить логістику більш доступною для українського бізнесу та споживачів, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності української економіки на світовому ринку. А саме за рахунок зниження адміністративних бар'єрів для входу на ринок, дерегуляції та підтримки малого та середнього бізнесу, спрощення бюрократичних процедур, зниження податків та зборів, а також надання фінансової підтримки логістичним компаніям, за рахунок публікації інформації про ціни на логістичні послуги та стимулювання логістичних компаній до оприлюднення своїх тарифів.

2. Соціальні цілі, які охоплюють:

- *створення нових робочих місць* у транспортній, складській та інших сферах логістики, що стимулюють розвиток логістичної інфраструктури та підвищення якості логістичних послуг. У свою чергу, держава допомагає наданням податкових пільг, фінансуванням програм профтехосвіти, підтримкою малого та середнього бізнесу;
- *підвищення рівня життя населення*, яке залежить від доступності та якості логістичних послуг. З боку

Рис. 1. Механізм регулювання ринку логістичних послуг
Джерело: розроблено автором

держави може виникати сприяння підвищенню рівня життя населення за допомогою зниження цін на логістичні послуги, розвитку логістичної інфраструктури у сільській місцевості, надання пільг на доставку товарів першої необхідності;

- *зниження рівня бідності* — це створення нових підприємств та робочих місць у сільській місцевості. За допомогою надання пільгових кредитів та грантів сільським підприємцям, розвитку сільського туризму, підтримки кооперативного руху;
- *покращення соціального обслуговування населення*, яке проявляється у доставці товарів та послуг населенню, у тому числі для доставки продуктів харчування, ліків, медичного обладнання і людям похилого віку та інвалідам, до віддалених населених пунктів;
- *рівень безпеки дорожнього руху* є однією з основних цілей логістичних послуг. Оскільки логістичні компанії відповідають за безпечне перевезення вантажів, доцільно здійснювати посилені контроль за дотриманням правил дорожнього руху логістичними компаніями, проводити інформаційні кампанії;
- *захист прав та законних інтересів людей з інвалідністю*. На сьогодні надзвичайно актуальним є питання сприяння доступності логістичних послуг для людей з інвалідністю, тобто набирає обертів розвиток інклюзивної інфраструктури;
- *підтримку малого та середнього бізнесу*. За допомогою надання пільг на логістичні послуги, розвитку логістичних центрів для малого бізнесу, проведення навчальних програм держава може надавати підтримку і зі своєї сторони;
- *підвищення рівня конкурентоспроможності економіки* — це ефективний елемент регулювання ринку логістичних послуг, який може сприяти зниженню цін на логістичні послуги, що в подальшому зробить економіку більш конкурентоспроможною.

3. Екологічні цілі:

Зниження викидів парникових газів може виникати за рахунок стимулювання використання енергоефективних транспортних засобів, розвитку мультимодальних перевезень (створення сприятливих умов для розвитку залізничного та водного транспорту, інтеграції різних видів транспорту), оптимізації маршрутів доставки;

Зниження забруднення атмосферного повітря, дотягатиметься на основі впровадження жорсткіших екологічних стандартів для транспортних засобів (це може стосуватися норм викидів шкідливих речовин, рівня шуму, енергоефективності), підтримки використання альтернативних видів палива (електромобілі, гібридні автомобілі, автомобілі на природному газі), розвитку інфраструктури для зарядки електромобілів (інвестування в будівництво зарядних станцій, стимулювання приватних інвестицій);

Зниження забруднення ґрунту та води — така ціль буде досягнута на основі застосування правил

зберігання та транспортування небезпечних вантажів, підтримки використання екологічно чистих технологій, розвитку системи збирання та переробки відходів.

Збереження біологічного різноманіття — захист природних територій від негативного впливу логістичної діяльності, підтримка сталого розвитку лісового господарства (сертифікація лісозаготівель, стимулювання відновлення лісів, підвищення рівня обізнаності про важливість збереження лісів), розвиток екотуризму (інвестування в інфраструктуру екотуризму, просування екотуристичних маршрутів, підвищення рівня екологічної свідомості).

До інших цілей віднесемо забезпечення безпеки логістичних процесів, підвищення транзитного потенціалу України, інтеграцію українського логістичного ринку з європейським.

Досягнення запропонованих нами цілей за окремими групами сприятиме створенню ефективного та конкурентоспроможного логістичного ринку в Україні, що, в свою чергу, буде стимулювати розвиток економіки країни, підвищувати рівень життя населення та покращувати екологічну ситуацію.

Важливо зазначити, що цілі ефективності механізму регулювання ринку логістичних послуг мають бути чітко визначеними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими за часом (SMART). Держава, у свою чергу, має систематично оцінювати їх досягнення та вносити необхідні корективи до механізму регулювання.

Окрім цілей, для ефективного механізму регулювання ринку логістичних послуг в Україні, необхідно дотримуватись окремих принципів, які є початковими положеннями і в основу яких закладено побудову і функціонування системи логістичних послуг. Серед багатьох пропонуємо виокремити найголовніші, до яких віднесемо принципи:

- *системності*, на основі якого припускається формування інтегрованої системи управління матеріальними потоками у рамках виробничо-збутової системи. Дозволяється розробка і здійснення на практиці єдиного технологічного процесу виконання виробничих замовлень на стадіях закупівлі, виробництва і збуту продукції;
- *ефективності*, який орієнтований на досягнення чітко визначених цілей, таких як розвиток логістичної інфраструктури, підвищення якості логістичних послуг, зниження цін на них, а також прагнення державою до мінімізації витрат, пов'язаних з регулюванням логістичного ринку, при цьому не завдаючи шкоду його ефективності;
- *балансу інтересів*, який охоплює рівновагу між державним регулюванням та ринковими механізмами з метою забезпечення його ефективного функціонування, розвитку конкуренції та захисту прав та інтересів всіх учасників ринку, який стосується як постачальників логістичних послуг, так і споживачів, інвесторів та громадськості;

- *прозорості та передбачуваності*, при якому законодавство та регуляторні акти, що стосуються регулювання ринку логістичних послуг, мають бути чітко сформульовані, доступні та зрозумілі для всіх учасників ринку, а також держава має забезпечувати вільний доступ до інформації щодо діяльності логістичних компаній, ціни на послуги тощо. Це сприятиме кращому розумінню ринку та прийняттю обґрунтованих рішень;
- *гнучкості та адаптивності*, який охоплює динамічність та адаптацію до мінливих умов ринку, технологічні інновації та потреби суспільства, а також має ґрунтуватися на кращих світових практиках та використовувати сучасні методи аналізу та прогнозування. Це дозволяє приймати більш ефективні та обґрунтовані рішення; охоплює конструктивний діалог між державою та бізнесом, у випадку, коли держава має активно співпрацювати з логістичними компаніями, галузевими об'єднаннями та експертами для розробки та вдосконалення механізму логістичних послуг, а також залучення громадськості до процесу прийняття рішень, забезпечуючи прозорість та відкритість процесу, беручи до уваги думки та пропозиції громадськості.

Війна в Україні призвела до значних руйнувань логістичної інфраструктури. Для її відновлення та забезпечення подальшого економічного розвитку країни потрібні нові підходи з огляду системності. Тому інструменти регулювання ринку логістичних послуг доповнюють цілі та принципи і є необхідними для забезпечення ефективного функціонування ринку, адаптації до нових умов, відновлення логістичної галузі у післявоєнний період. З огляду на це, інструменти механізму регулювання ринку логістичних послуг пропонуємо розглядати за такими ознаками:

1. Економічна — охоплює:

- *ціноутворення*, яке формується на основі становлення державних цін або тарифів на певні види логістичних послуг (послуги з перевезення вантажів залізничним транспортом);
- *застосування податкових пільг або податкових кредитів* для стимулювання розвитку певних секторів логістики (пільги для розвитку мультимодального транспорту);
- *надання субсидій логістичним компаніям* для компенсації їхніх витрат (наприклад, субсидії на перевезення вантажів у віддалені регіони);
- *інвестування* — фінансування розвитку логістичної інфраструктури (будівництво доріг, мостів, портів), надання кредитів логістичним компаніям для розвитку їхнього бізнесу, створення державно-приватних партнерств для реалізації логістичних проектів.

2. Адміністративні інструменти поділяємо на:

- *ліцензування та сертифікацію*, які враховують видачу ліцензій логістичним компаніям на здійснення їхньої діяльності та сертифікацію логістичних послуг на відповідність стандартам якості;

- *встановлення норм і правил*, що вказує на розробку та прийняття нормативно-правових актів, які регулюють діяльність логістичних компаній (правила перевезення небезпечних вантажів), встановлення технічних норм і стандартів для логістичної інфраструктури (норми для будівництва доріг);
- *контроль та нагляд* — здійснення контролю та застосування санкцій до логістичних компаній, які порушують норми і правила.

3. Інформаційні інструменти:

- *збір та аналіз статистичних даних* про стан і розвиток ринку логістичних послуг;
- *надання інформації логістичним компаніям та споживачам* про норми і правила, що регулюють їх діяльність, про права та вибір логістичної компанії;

4. Інституційні інструменти поділяємо на:

- *створення державних органів регулювання ринку логістичних послуг* — агентств або інших органів влади, а також визначення повноважень та функцій цих органів;
- *створення саморегульованих організацій логістичних компаній*, які сприятимуть детальній роз'яснювальній інформації щодо розробки та застосування внутрішніх норм і правил.

Не менш важливим є забезпечення участі зацікавлених сторін у процесі регулювання за рахунок створення механізму для консультацій з зацікавленими сторонами (урядовими органами, бізнесом, громадськими організаціями, науковими установами) на всіх етапах розробки, враховувати думки та пропозиції зацікавлених сторін при прийнятті рішень на ринку логістичних послуг.

Ефективність механізму регулювання ринку логістичних послуг залежить від того, наскільки вдало він поєднує в собі різні інструменти та наскільки він відповідає потребам і інтересам усіх учасників ринку.

Багато праць відомих вітчизняних науковців присвячені проблемним питанням управління логістичними процесами в Україні, зокрема Є. В. Крикавський, відомий вчений-економіст, який зробив значний внесок у дослідження проблем логістичної діяльності, у своїх працях розглядає механізм регулювання ринку логістичних послуг з різних ракурсів, пропонуючи ґрунтовні та актуальні ідеї щодо його вдосконалення, серед них необхідність системного підходу до регулювання. У своїх працях автор підкреслює, що регулювання ринку логістичних послуг має ґрунтуватися на системному підході, який враховує всі аспекти логістичної діяльності, включаючи транспорт, складське господарство, інформаційні технології та інші. Вказує на важливість державного регулювання, підкреслюючи, що воно має бути орієнтоване на стимулювання розвитку логістики, а не на її жорсткий контроль. Для регулювання логістичної діяльності вчений пропонує використовувати ринкові механізми, такі як конкуренція, ціноутворення та контрактні відносини.

Рис. 2. Модель механізму регулювання ринку логістичних послуг
Джерело: розроблено автором

Також робить наголос на важливості інформаційної підтримки логістичної діяльності, яка має включати збір, обробку та надання логістичної інформації всім учасникам ринку.

Регулювання ринку логістичних послуг пропонуємо розглядати з точки зору окремих його видів, серед них — державне, саморегулювання, конкурентне середовище, міжнародне співробітництво. Кожен із них має визначені свої індивідуальні цілі, принципи та інструменти, які ми пропонуємо розглядати з метою системності регулювання логістичних послуг. Саме сукупність та взаємодоповнення представлених видів, які мають спільну мету, обумовлять ефективний механізм регулювання ринку логістичних послуг, що сприятиме розвитку логістики в країні і як результат, позитивно впливатиме на економіку в цілому (Рис. 2).

Глобалізація економіки та міжнародне співробітництво сприяють розвитку й посиленню конкуренції серед логістичних підприємств, яка стала частиною підприємницької стратегії. Логістичні послуги реалізуються сектором бізнесу і в той же час «залежать від положення державного сектора й вжиття державних заходів у ряді областей...» [17].

Саме державне регулювання відіграє суттєву роль у функціонуванні ринку логістичних послуг, забезпечуючи його ефективність, прозорість та відповідність суспільним інтересам. Воно ґрунтується на принципах законності, об'єктивності, справедливості, пропорційності та публічності.

До основних цілей державного регулювання ринку логістичних послуг слід віднести:

- створення сприятливих умов для розвитку конкуренції, адже саме держава стимулює входження нових «гравців» на ринок, що запобігає монополізації та недобросовісній конкуренції;
- забезпечення захисту прав та інтересів споживачів за рахунок стандартів якості логістичних послуг, на основі яких здійснюється контроль дотримання законодавства та розглядаються скарги споживачів;
- сприяння розвитку інфраструктури за рахунок інвестицій в будівництво та модернізацію транспортних мереж, логістичних терміналів та інших об'єктів інфраструктури;
- стимулювання інновацій, яке полягає в підтримці впровадження нових технологій та логістичних рішень;
- забезпечення екологічної безпеки, яке відбувається на основі встановлення екологічних нормативів для логістичної діяльності та контролює їх дотримання.

Інструментами державного регулювання ринку логістичних послуг є законодавче регулювання, на основі чого держава приймає закони та інші нормативно-правові акти, які визначають правила функціонування ринку логістичних послуг, ліцензування та сертифікація — держава видає ліцензії та сертифікати логістичним операторам, які відповідають встановленим вимогам, стандартизація — розробка та впровадження стандартів якості логістичних

послуг, цінове регулювання, інформаційне забезпечення, а також антимонопольна політика (Рис. 2).

Важливо зазначити, що державне регулювання ринку логістичних послуг має бути збалансованим. З одного боку, воно має бути достатнім для того, щоб забезпечити досягнення поставлених цілей. З іншого боку, воно не повинне надмірно обмежувати свободу підприємництва та гальмувати розвиток ринку. В Україні державне регулювання ринку логістичних послуг здійснюють Міністерство інфраструктури України, Державна служба України з безпеки на транспорті, Антимонопольний комітет України та інші органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Крім того, в Україні діють ряд громадських організацій, які представляють інтереси учасників ринку логістичних послуг.

Саморегулювання є наступним важливим видом механізму регулювання ринку логістичних послуг, який доповнює державне регулювання.

Саморегулювання — це добровільне прийняття та дотримання суб'єктами господарювання ринку логістичних послуг правил та стандартів поведінки, які розроблені та затверджені самостійно або спільно з громадськими організаціями, що представляють інтереси цих суб'єктів. Воно має ряд переваг, таких як: гнучкість, ефективність, економічність, співпраця.

Основними інструментами саморегулювання на ринку логістичних послуг є: кодекси професійної етики, стандарти, процедури вирішення спірних питань, а також система самоконтролю, яка передбачає проведення суб'єктами господарювання самоперевірок та оцінок відповідності їх діяльності правилам саморегулювання.

В Україні саморегулювання в сфері логістики здійснюється через СРО, які створюються та діють відповідно до Закону України «Про саморегулюванні організації».

СРО логістичних операторів мають право: розробляти та затверджувати кодекси поведінки та стандарти для своїх членів; здійснювати контроль за дотриманням членами СРО правил саморегулювання; видавати сертифікати відповідності, які підтверджують відповідність діяльності членів СРО встановленим стандартам; застосовувати заходи впливу до членів СРО, які порушують правила саморегулювання. Саморегулювання сприяє створенню сприятливого середовища для ведення бізнесу, підвищує якість логістичних послуг та захищає інтереси споживачів. Важливо зазначити, що саморегулювання не може повністю замінити державне регулювання. Держава має зберігати контроль над ринком логістичних послуг та втручатися у випадку порушення антимонопольного законодавства або інших норм.

Ефективне поєднання державного регулювання та саморегулювання може забезпечити стале та динамічне зростання ринку логістичних послуг, що сприятиме розвитку економіки України в цілому.

Конкурентне середовище на ринку логістичних послуг також відіграє суттєву роль у його регулюванні, стимулюючи ефективність та інновації.

Стимулювання ефективності може здійснюватися за рахунок зниження цін. Конкуренція змушує логістичні компанії шукати шляхи оптимізації витрат та пропонувати більш вигідні ціни для клієнтів. Це робить логістичні послуги доступнішими, стимулюючи загальне економічне зростання. Підвищення якості також є одним із багатьох елементів конкурентного середовища, оскільки для того, щоб залучити та утримати клієнтів, логістичні компанії змушені постійно вдосконалювати свої послуги, пропонуючи кращу швидкість, надійність, безпеку та інші характеристики. Конкурентна боротьба стимулює логістичні компанії впроваджувати нові технології, розробляти інноваційні рішення та оптимізувати логістичні ланцюги, що веде до загального підвищення ефективності ринку.

Завдяки конкуренції у споживачів з'являється широкий спектр логістичних послуг на вибір, що дає їм можливість знайти оптимальні варіанти за ціною, якістю та іншими характеристиками. Логістичні компанії, прагнучі завоювати лояльність клієнтів, змушені надавати їм якісне обслуговування, що включає ввічливість, уважність до потреб, швидке реагування на запити та вирішення проблем. Конкурентне середовище сприяє прозорості ціноутворення, адже логістичні компанії змушені чітко пояснювати свої тарифи та умови надання послуг, що унеможливорює необґрунтоване завищення цін.

Завдяки конкуренції на ринку з'являються нові типи логістичних послуг, які відповідають специфічним потребам різних галузей та груп клієнтів. Конкурентоспроможний ринок логістичних послуг стає більш привабливим для інвестицій, що стимулює розвиток інфраструктури, впровадження нових технологій та створення нових робочих місць.

Проте ефективне функціонування конкурентного середовища на ринку логістичних послуг потребує державної підтримки, в першу чергу, зі сторони забезпечення правового поля держава повинна створити чітке та прозоре законодавство, яке регулюватиме діяльність логістичних компаній, буде захищати права споживачів та стимулюватиме, тим самим, здорову конкуренцію. Державні антимонопольні органи повинні контролювати діяльність логістичних компаній, щоб не допустити виникнення монополій та зловживання ними своїм домінуючим становищем на ринку. Держава також може стимулювати розвиток конкурентного середовища на ринку логістичних послуг, надаючи податкові пільги, субсидії та інші форми підтримки логістичним компаніям.

В цілому, конкурентне середовище є потужним механізмом регулювання ринку логістичних послуг, який стимулює ефективність, захищає права споживачів та сприяє розвитку ринку.

Міжнародне співробітництво також відіграє важливу роль у регулюванні ринку логістичних послуг. Це пов'язано з тим, що логістичні ланцюги постачання часто є транскордонними, а логістичні послуги надаються компаніями з різних країн (Рис. 2).

До форм міжнародного співробітництва в цій сфері слід віднести:

- укладання міжнародних договорів та угод, які встановлюють загальні правила та принципи функціонування міжнародного ринку логістичних послуг. Вони стосуються таких питань, як: усунення торгових бар'єрів, гармонізації технічних стандартів, сприяння конкуренції, захисту прав споживачів, співпраці в боротьбі з нелегальною діяльністю;
- діяльність міжнародних організацій, які займаються регулюванням ринку логістичних послуг, а саме — Світової організації торгівлі (СОТ), Економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОП), Міжнародного союзу автомобільного транспорту (МСАТ), Міжнародної асоціації повітряного транспорту (ІАТА), Міжнародної морської організації (ІМО);
- співпрацю на регіональному рівні, де існують різні механізми співробітництва в галузі логістики, до яких відносять Міжурядові угоди, Програми співробітництва, Спільні проекти;
- обмін інформацією та досвідом в галузі логістики, яке може здійснюватися шляхом проведення конференцій та семінарів, публікацій наукових досліджень, обміну кращими практиками.

Міжнародне співробітництво в галузі логістики має багато переваг, а саме полегшує рух товарів та послуг через кордони, сприяє гармонізації технічних стандартів та усуненню торгових бар'єрів, підвищує якість логістичних послуг за рахунок впровадження кращих практик та інновацій, захищає права споживачів, сприяє взаєморозумінню та співпраці між країнами, зміцнює міжнародну співпрацю.

Однак, цей вид регулювання логістичних послуг має певні виклики. До прикладу — різноманіття національних норм та стандартів, різні політичні інтереси, недостатнє фінансування — все це дещо ускладнює на сьогодні гармонізацію правил та принципів функціонування, досягнення компромісу та обмежує їх ефективність на міжнародному ринку логістичних послуг.

Проте, незважаючи на ці виклики, міжнародне співробітництво залишається важливим інструментом регулювання ринку логістичних послуг. Воно сприяє розвитку міжнародної торгівлі, зниженню витрат на логістику, підвищенню якості логістичних послуг, захисту прав споживачів та зміцненню міжнародної співпраці.

Окресливши механізм регулювання ринку логістичних послуг за основними, пропонованими нами видами, а також в розрізі їх елементів, доцільно зацентрувати на їх спільних та відмінних рисах, які формують концептуальний підхід до пропонованої моделі механізму.

Доцільно зазначити, що представлені нами види механізму регулювання спрямовані на досягнення однакових цілей — забезпечення добросовісної конкуренції, захист прав споживачів, сприяння розвитку логістичної інфраструктури, підвищення екологічної ефективності логістичних процесів та забезпечення інформаційної прозорості ринку. Вони ґрунтуються на одних принципах — законності, обґрунтованості, ефективності, гнучкості, прозорості, співпраці. А також використовують одні й ті ж інструменти, до яких відносять нормативно-правове регулювання, ліцензування та сертифікацію, цінове регулювання, антимонопольну політику, контроль за дотриманням законодавства, стимулювання розвитку, інформаційне забезпечення.

Стосовно відмінних рис, то різні види механізму регулювання логістичних послуг доцільно відрізняти за своїм масштабом — Національним та Міжнародним, за методами — пряме та непряме регулювання, а також за результатами — ефективність, гнучкість, прозорість.

Вибір виду механізму регулювання логістичних послуг залежить від багатьох факторів, зокрема від рівня розвитку логістичної інфраструктури, конкурентної структури ринку, державної політики, міжнародних зобов'язань. При розробці системи регулювання логістичних послуг важливо враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Тільки при такому підході буде створено ефективну та справедливую систему регулювання, яка буде стимулювати розвиток логістичної галузі та сприяти добробуту суспільства. Доцільно зазначити, що успішний розвиток логістичного ринку будь-якої країни, включаючи Україну, тісно пов'язаний з економічним станом цієї країни. Логістичні оператори сприяють взаємодії між учасниками економічних відносин, з'єднують виробничі та логістичні ланцюги поставок. Обсяги логістичних послуг безпосередньо залежать від активності споживачів, динаміки виробництва, внутрішньої та зовнішньої торгівлі. За думкою фахівців, вітчизняний ринок логістичних послуг в найближчі роки стабілізується і покаже стійке зростання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вигідне географічне положення України сприяє збільшенню транзиту вантажів між Азією та Європою, а також зростанню експорту. Вітчизняні компанії активно розширюються на нові ринки, що стимулює розвиток логістичної галузі. Це призводить до збільшення ринку контрактної логістики. Логістика в Україні показує позитивні динаміки, впливає на економіку країни та сприяє розвитку суміжних сфер. Хоча ринок логістичних послуг України роз-

вивається повільніше, ніж у деяких інших країнах, проте він є потенційно конкурентоспроможним [5].

Сьогодні спостерігається збільшення обсягу вантажоперевезень на ринку логістичних послуг; змінюється їх структура за різними видами транспорту; зростає кількість покупок через Інтернет-магазини, що призводить до збільшення попиту на послуги логістичних операторів; спостерігаються позитивні зміни і у секторі складських послуг.

Транспортно-логістичний комплекс України є важливим та значущим сегментом країни як у політичному, так і в економічному та соціальному контексті. Логістика становить приблизно 12% валового внутрішнього продукту країни, пропонуючи співробітництво для 7% загальної працездатної кількості населення [15; 16].

Зростання перевезень вантажів в основному зумовлено збільшенням автомобільного транспорту, оскільки обсяги перевезень іншими видами транспорту майже не змінилися. Автомобільні вантажоперевезення включають ризики через обмеження руху великогабаритних транспортних засобів, які можуть призвести до затримок у доставці через погодні умови.

Реалізація цих принципів учасниками логістичного ринку дозволить створити ефективний ланцюг постачання, забезпечити ефективне управління ланцюгом поставок завдяки впровадженню сучасних інформаційних, енергозберігаючих та економічно ефективних технологій та забезпечити необхідний рівень обслуговування.

Збільшення обсягів онлайн-торгівлі на 25–35% протягом останніх кількох років призвело до появи нових логістичних послуг для інтернет-бізнесу. Логістичний ринок в Україні тісно пов'язаний з розвитком торгових мереж та електронної торгівлі. Збільшення кількості магазинів у країні, необхідність управління ланцюгами постачання та нестача професійних та логістичних (розподільчих) центрів з різними температурними режимами є важливими факторами впливу. Доступ до логістичних послуг для українських торговельних мереж та представників електронної торгівлі вимагає на сьогодні професійних логістичних операторів, які гарантуватимуть високий рівень сервісу у будь-якому регіоні країни.

Отже, слід зазначити, що ринок логістичних послуг в Україні потребує значних змін і покращень для відповідності глобальним стандартам. Важливим етапом є вдосконалення законодавчої бази, що стосується діяльності митних органів, спрощення процедури митного контролю та оновлення інфраструктури та транспортного комплексу для задоволення потреб національної економіки.

Література

1. Крикавський В. В. Державне регулювання логістичної діяльності в Україні: теоретичні та практичні аспекти. К. : Ін-т економ. дослідж., 2008.
2. Крикавський В. В. Механізми регулювання ринку логістичних послуг в умовах глобалізації. К. : Знання, 2010.
3. Крикавський С. В. Економіка логістики: навч. Посібник / Є. В. Крикавський, О. А. Похильченко, Н. В. Чернописька, О. С. Костюк, Н. Б. Савіна, С. М. Нікшич, Л. Я. Якимішин; За заг. ред. Є. В. Крикавського, О. А. Похильченко. Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2014. 640 с.
4. Крюкова Ю. О. Оцінка ефективності логістики. *ScienceRise*. 2015. № 1(1). С. 34–36.
5. Лиса С. С. Ринок логістичних послуг в Україні: динаміка, структура перспективи. *Товари і ринки*. 2017. № 2 (2). С. 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tovary_2017_2%282%29__6 (дата звернення: 23.06.2024).
6. Логістичний ринок України: логістичні оператори нарощують свою долю в сегменті складської логістики. *Logist FM*. 2018. URL: <https://logist.fm/publications/logistichniy-rinok-ukrayini-logistichni-operatori-naroshchuyut-svoyu-dolyu-v-segmenti> (дата звернення: 23.06.2024).
7. Наконечна Т. В., Гринів Н. Т., Данилович Т. Б. Особливості розвитку ринку логістичних послуг в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24, Ч. 2. С. 139–144. URL: <https://tinyurl.com/29wj87be> (дата звернення: 23.06.2024).
8. Павлов К. В., Павлова О. М., Бортнік А. В., Гупало В. В. Особливості розвитку міжнародних логістичних систем за умов глобалізації. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 1–2. С. 29–35. URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/apie_2023_r01_a05.pdf (дата звернення: 23.06.2024).
9. Павлова О., Павлов К., Бортнік А., Волошин А., Мельник О. Методичні підходи до оцінки проектів у підприємстві, логістиці та торгівлі. *Успіхи досягнення у науці. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2024. № 4(4). С. 803–817. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-803-817](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-803-817); URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/12632> (дата звернення: 23.06.2024).
10. Павлова О. М., Павлов К. В. Логістична взаємодія між суб'єктами газотранспортної галузі: механізм реалізації та перспективи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Економічні науки»*. 2020. Т. 2, № 3(35). С. 46–51. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-3-5737>.
11. Петрик І. В., Бочко О. Ю. Вимірювання ефективного функціонування логістики в Україні із застосуванням Logistics Performance Index. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 9. С. 574–581. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/98.pdf (дата звернення: 23.06.2024).
12. Самойленко Б. В., Павлов К. В., Павлова О. М., Сергійчук О. М. Аналіз розвитку ринку логістичних послуг України в умовах євроінтеграційних процесів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-6-9997>.
13. Самойленко Б. В., Павлова О. М., Пінчук А. П. Концептуалізація механізму регулювання ринку логістичних послуг. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 6. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-6-9996>.
14. Стрішенець О. М., Павлов К. В. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»: зб. наук. пр.* 2016. Т. 2, Вип. 1(47). С. 35–38. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10435> (дата звернення: 23.06.2024).
15. Федорук Є. І. Державне регулювання логістичної сфери в агропромисловому комплексі України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1(51). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/2/03.pdf> (дата звернення: 23.06.2024).
16. Чернописька Н. В., Шандрівська О. Є. Тенденції та перспективи ринку логістичних послуг України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика»*. 2012. № 735. С. 244–249.
17. Яцюта О. С. Становлення системи державного регулювання ринку логістичних послуг в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 10(2). С. 112–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_10%282%29__28 (дата звернення: 23.06.2024).

References

1. Krykavskyy V. V. Derzhavne rehulyuvannya lohistrychnoyi diyalnosti v Ukrayini: teoretychni ta praktychni aspekty [State regulation of logistics activities in Ukraine: theoretical and practical aspects]. K.: In-t ekonom. doslidzh., 2008.
2. Krykavskyy V. V. Mekhanizmy rehulyuvannya rynku lohistrychnykh posluh v umovakh hlobalizatsiyi [Mechanisms of regulation of the logistics services market in the conditions of globalization]. K.: Znannya, 2010.
3. Krykavskyy Ye. V. Ekonomika lohistryky: navch. posibnyk [Economics of logistics: teaching manual]. Ye. V. Krykavskyy, O. A. Pokhylchenko, N. V. Chornopyska, O. S. Kostyuk, N. B. Savina, S. M. Nikshych, L. Ya. Yakymyshyn; Za zah. red. Ye. V. Krykavskoho, O. A. Pokhylchenko. Lviv: Vydvo Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha", 2014. 640 s.
4. Kryukova Yu. O. Otsinka efektyvnosti lohistryky [Evaluation of logistics efficiency]. *ScienceRise*. 2015. № 1(1). S. 34–36.
5. Lysa S. S. Rynok lohistrychnykh posluh v Ukrayini: dynamika, struktura perspektyvy [The market of logistics services in Ukraine: dynamics, perspective structure]. *Tovary i rynky*. 2017. № 2 (2). S. 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tovary_2017_2%282%29__6.

6. Lohistychnyy rynek Ukrainy: lohistychni operatory naroshchuyut svoyu dolyu v sehmenti skladskoyi lohistyky [Logistics market of Ukraine: logistics operators are increasing their share in the warehouse logistics segment]. *Logist FM*. 2018. URL: <https://logist.fm/publications/logistichniy-rinok-ukrayini-logistichni-operatori-naroshchuyut-svoyu-dolyu-v-segmenti>.
7. Nakonechna T. V., Hryniv N. T., Danylovykh T. B. Osoblyvosti rozvytku rynku lohistychnykh posluh v Ukraini [Peculiarities of the development of the logistics services market in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 2019. Vyp. 24, Ch. 2. S. 139–144. URL: <https://tinyurl.com/29wj87be>.
8. Pavlov K. V., Pavlova O. M., Bortnik A. V., Hupalo V. V. Osoblyvosti rozvytku mizhnarodnykh lohistychnykh system za umov hlobalizatsiyi [Peculiarities of the development of international logistics systems under the conditions of globalization]. *Aktualni problemy innovatsiyoi ekonomiky ta prava*. 2023. № 1–2. S. 29–35. http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/apie_2023_r01_a05.pdf
9. Pavlova O., Pavlov K., Bortnik A., Voloshyn A., Melnyk O. Metodichni pidkhody do otsinky proyektiv u pidpryyemnytstvi, lohistytsi ta torhivli [Methodical approaches to the evaluation of projects in entrepreneurship, logistics and trade]. *Uspikhy dosyahnennya u nauksi. Seriya “Sotsialni ta povedinkovi nauky”*. 2024. № 4(4). S. 803–817. doi: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-803-817](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-803-817); URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/12632>.
10. Pavlova O. M., Pavlov K. V. Lohistychna vzayemodiya mizh subyektamy hazotransportnoyi haluzi: mekhanizm realizatsiyi ta perspektyvy [Logistical interaction between subjects of the gas transport industry: implementation mechanism and prospects]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal “Internauka”. Seriya “Ekonomichni nauky”*. 2020. T. 2, № 3(35). S. 46–51. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-3-5737>.
11. Petryk I. V., Bochko O. Yu. Vymiryuvannya efektyvnoho funktsionuvannya lohistyky v Ukraini iz zastosuvannyam Logistics Performance Index [Measuring the effective functioning of logistics in Ukraine using the Logistics Performance Index]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy*. 2017. № 9. S. 574–581. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/98.pdf.
12. Samoylenko B. V., Pavlov K. V., Pavlova O. M., Serhiychuk O. M. Analiz rozvytku rynku lohistychnykh posluh Ukrainy v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv [Analysis of the development of the logistics services market of Ukraine in the context of European integration processes]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal “Internauka”. Seriya: “Ekonomichni nauky”*. 2024. № 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-6-9997>.
13. Samoylenko B. V., Pavlova O. M., Pinchuk A. P. Kontseptualizatsiya mekhanizmu rehulyuvannya rynku lohistychnykh posluh [Conceptualization of the logistics services market regulation mechanism]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal “Internauka”. Seriya: “Ekonomichni nauky”*. 2024. № 6. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-6-9996>.
14. Strishenets O. M., Pavlov K. V. Osoblyvosti konkurentnykh vidnosyn na rehionalnykh rynkakh nerukhomosti [Peculiarities of competitive relations in regional real estate markets]. *Naukovyy visnyk uzhhorodskoho universytetu. Seriya “Ekonomika”: zbirnyk naukovykh prats*. 2016. T. 2, Vyp. 1(47). S. 35–38. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10435>.
15. Fedoruk Ye. I. Derzhavne rehulyuvannya lohistychnoyi sfery v ahropromyslovomu kompleksi Ukrainy [State regulation of the logistics sphere in the agro-industrial complex of Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya*. 2017. № 1(51). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/2/03.pdf>.
16. Chornopyska N. V., Shandrivska O. Ye. Tendentsiyi ta perspektyvy rynku lohistychnykh posluh Ukrainy [Trends and prospects of the logistics services market of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”. Seriya “Lohistyka”*. 2012. № 735. S. 244–249.
17. Yatsyuta O. S. Stanovlennya systemy derzhavnoho rehulyuvannya rynku lohistychnykh posluh v Ukraini [Formation of the system of state regulation of the logistics services market in Ukraine]. *Molody vchenyy*. 2015. № 10(2). S. 112–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_10%282%29_28.